

JANUARI 2021

COVID INTERACTIEVE LESMODULE
INVULLING VAN EEN INHAAL EN/OF
ONDERSTEUNINGSPROGRAMMA ALS GEVOLG
VAN DE CORONACRISIS VOOR BASISCHOLEN

ESTHER DE GROOT, ANNELIES KASSENBERG & INGE EKENHORST
LECTORAAT JEUGD, EDUCATIE EN SAMENLEVING
HANZEHOGESCHOOL GRONINGEN

Inhoud

1. Beslisboom	2
2. Interactieve lesmodule 'invulling covid-ondersteuningsprogramma'	3
2.1 Introductie lesmodule	3
2.2 Handleiding lesmodule.....	4
3. Uitgewerkte voorbeeldlessen	13
3.1 Voorbeeld uitwerking OBS 't Veld, Emmen	13
3.2 Voorbeeld uitwerking OBS De Dordtse Til, Nieuw Dordrecht	28
3.3. Voorbeelden Databord.....	38

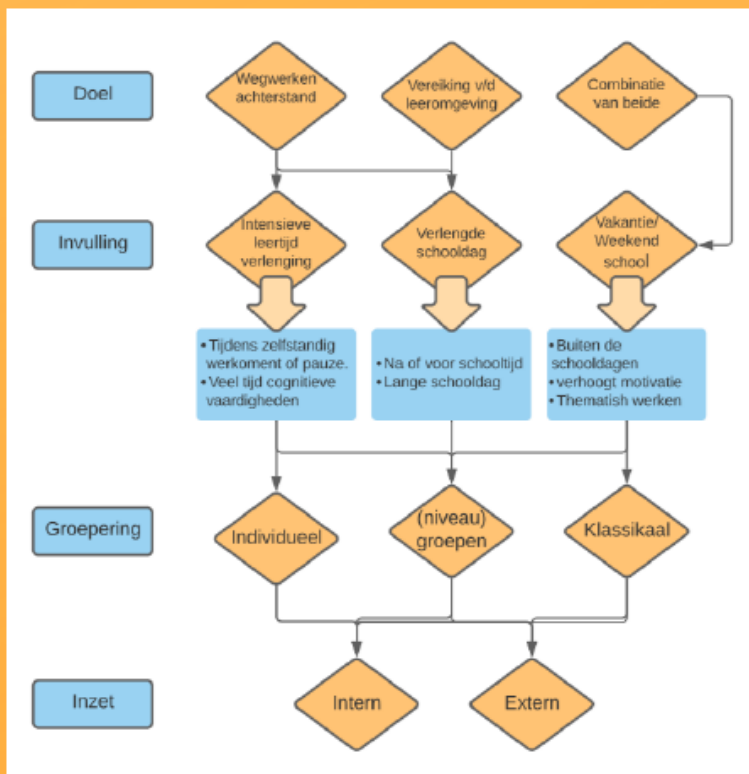
1. Beslisboom

In de beslisboom zijn de werkzame factoren voor een ondersteuningsprogramma en de mogelijkheden en randvoorwaarden die gelden voor de covid-subsidieregeling verwerkt. Dit kan scholen helpen bij het maken van een keuze voor het type ondersteuningsprogramma.

Ondersteuningsprogramma Covid -19

Eisen

- Moet naast regulier onderwijs.
- Mag onder schooltijd, zolang het ondersteuning onder zelfstandige werkomment of pauze is.
- Tenminste gemiddeld 30 uur aan begeleiding of ondersteuning voor een leerling.
- Ook moet voorafgaand aan de start van het inhaal- en ondersteuningsprogramma duidelijk zijn wanneer een leerling het programma heeft afgerond.

Doelgroep

Deelnemers zijn leerlingen in een kwetsbare positie met een onderwijsachterstand of een vergroot risico op leer- en ontwikkelachterstanden, veroorzaakt door de gehele of gedeeltelijke sluiting van scholen vanwege de uitbraak van COVID-19.

Werkzame elementen

- Minimaal 6 maanden / 1 uur per week.
- Ouders stimuleren / 15 min lezen per dag.
- Groepen niet groter dan 15 leerlingen.
- 4/5 leerlingen ideaal.
- Vakinhoudelijk expertise en enthousiasme van de docent.
- Evalueren

Inhoudelijk advies

- Jonge leerlingen -> Constrained Skills
- Oude leerlingen -> Unconstrained Skills
- Aandacht voor sociale vaardigheden en het bieden van kansen/verreiking.
- Vertrouwen vergroten
- Investeren in blijvende materialen

**Hanzehogeschool
Groningen**

University of Applied Sciences

2. Interactieve lesmodule 'invulling covid-ondersteuningsprogramma'

2.1 Introductie lesmodule

De interactieve lesmodule is gebaseerd op de theorie van Marzano¹ 'Leren in 5 dimensies'. De vijf dimensies die Marzano beschrijft zijn: motivatie (1), nieuwe kennis verwerven en integreren (2), bestaande kennis verbreden en verdiepen (3), onderzoek doen (4) en reflectie (5). Marzano beschouwt deze vijf dimensies als noodzakelijk voor het actief en authentiek leren van leerlingen. Voor elke dimensie is een filmpje beschikbaar met meer informatie en uitleg over de theorie van Marzano (zie link).

De lesmodule bestaat uit een lessenserie van drie lessen van ongeveer 1 uur per les. De voorbereiding per les is 15 á 30 minuten. De opzet is als volgt:

Les 1: Oriëntatie

De leerlingen oriënteren zich op het onderwerp 'de gevolgen van de corona crisis op het leren van kinderen' en op de mogelijkheden voor de invulling van het ondersteuningsprogramma. Aan het eind van de eerste les hebben de leerlingen een beeld hoe het ondersteuningsprogramma kan worden ingevuld en in kaart gebracht waar hun eigen behoefte aan ondersteuning ligt.

Les 2: Verbreden en verdiepen

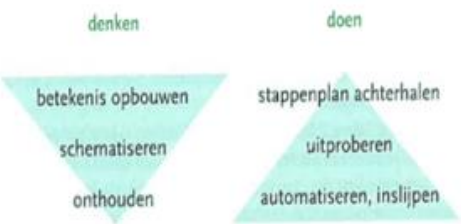
De kennis uit de eerste les wordt verbreed en verdiept. De leerlingen gaan voor zichzelf invullen hoe een bepaalde leervraag (achterstand) ondersteund kan worden. Aan het eind van de les hebben de leerlingen voor zichzelf ingevuld hoe een bepaalde leervraag (achterstand) ondersteund kan worden.

Les 3: Onderzoeken en toepassen

Onderzoeken en transfer van het geleerde staat in deze les centraal. Aan het eind van de les is duidelijk hoe het ondersteuningsprogramma eruitziet om in de behoeften van alle leerlingen in de klas te voorzien.

¹ Marzano. R & Miedema. W (2014). *Leren in 5 dimensies, moderne didactiek voor het primair onderwijs*. Assen: Van Gorcum

2.2 Handleiding lesmodule

Lessenserie: (Titel lessenserie) Les 1 Oriëntatie: Motiveren voor de leertaak en het verwerven en integreren van nieuwe kennis		
Stap 1: Doelen (eindtermen) <ul style="list-style-type: none"> ○ Nut en relevantie ○ Vertrouwen in eigen kunnen, openhouden t.o.v. de leertaak ○ Heldere en duidelijke leertaak 	<ul style="list-style-type: none"> - Wat kunnen/ begrijpen/ ervaren de leerlingen? - Bedenk een titel voor de lessenserie - Bedenk welke leerinhouden centraal staan (kennis en vaardigheden) - Welke schema's horen hierbij? 	<p>Als eerste stap bij het uitwerken van de leertaak wordt georiënteerd op het nut en de relevantie van de leertaak voor de leerlingen om de betrokkenheid te vergroten. In deze stap wordt het waarom, de bruikbaarheid en de toepasbaarheid van de kennis bepaald.</p>
Stap 2: Leerervaringen	<ul style="list-style-type: none"> - Welke (actieve directe of indirecte) leerervaringen worden geboden? 	<p>Bij stap twee wordt nagedacht over de leerervaringen die worden opgedaan in deze les (lesactiviteiten)</p>
Stap 3: Declaratieve kennis of procedurele kennis 	<ul style="list-style-type: none"> - Welke aanpak wordt gekozen om leerlingen te helpen om <ul style="list-style-type: none"> ○ Denken: Betekenis op te bouwen, te schematiseren en te onthouden (nadruk op betekenis opbouwen) ○ Doen: Stappenplan te achterhalen, uit te proberen en automatiseren (nadruk op automatiseren) 	<p>In deze les staat het aanleren van twee vormen van kennis centraal namelijk declaratieve kennis en procedurele kennis. Declaratieve kennis betreft informatie die leerlingen moeten kennen: woorden, regels, principes, ... Procedurele kennis is kennis over wat leerlingen moeten doen: handelingen. Dat betreft bijvoorbeeld kennis van het doen van een staartdeling, het lezen van een kaart of het gebruikmaken van grammaticaregels. Beide vormen van kennis vragen om een andere didactiek.</p>
Stap 4: Motivatie <ul style="list-style-type: none"> ○ Klassenklimaat <ul style="list-style-type: none"> ● Veiligheid en acceptatie ○ Schoolse taken en opdrachten <ul style="list-style-type: none"> ● Nut van een taak inzien 	<ul style="list-style-type: none"> - Wat wordt gedaan om leerlingen (zichzelf) te (laten) motiveren? 	<p>Werken aan een positieve houding en opvatting over het (eigen) leren In dit onderdeel wordt nagedacht over aspecten die voorwaarde zijn voor het leren van de leerlingen. Te denken valt aan het zich veilig voelen in de klas, zich geaccepteerd voelen door medeleerlingen en vertrouwen hebben in eigen kunnen.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Zelfvertrouwen • Verwachtingen ○ Betrokkenheid bij eigen leren <ul style="list-style-type: none"> • Leerlijnen • Leerstijlen • Kijken naar eigen leren 		
<p>Stap 5: Toetsen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe wordt het behalen van de eindtermen gecontroleerd? - Hoe wordt het onthouden van kennis/ inzichten/ schema's getoetst? 	<p>Vooraf wordt nagedacht over beoordelingscriteria, waarmee hebben de leerlingen een leertaak succesvol volbracht. Hoe wordt getoetst of de gestelde doelen behaald zijn.</p>
<p>Stap 6: Reflectie</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Kritisch denken ○ Creatief denken ○ Zelfsturing 	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe worden de leerlingen gestimuleerd om te reflecteren op hun eigen werk? (nut inzien) - Welke doelen worden vastgesteld op het gebied van reflectie? En wat wordt er gedaan om deze doelen te bereiken? - Welke reflectieve denkgewoonten worden aangeleerd? Welke strategie wordt ingezet? - Hoe wordt de verantwoordelijkheid gedeeld met de leerlingen? - Op welke wijze wordt gereflecteerd op het reflectieve gedrag van de leerlingen? 	<p>Leren is vooral effectief wanneer leerlingen in staat zijn hun eigen leergedrag vorm te geven. Beschrijf op welke wijze leerlingen dat zouden kunnen doen en besteedt daarbij aandacht aan zelfregulerend denken/leren, aan kritisch denken/leren en aan creatief denken/leren.</p> <p>Reflectie is altijd een terugblik, een overzicht van de huidige situatie en een vooruitblik en valt (meestal) uiteen in één van de volgende drie categorieën, of een combinatie ervan:</p> <p>1. Reflectie op het gebied van kritisch denken</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ben ik precies en accuraat? • Ben ik helder en duidelijk? • Kijk ik naar verschillende mogelijkheden? • Houd ik mijn impulsiviteit onder bedwang? • Kom ik voor mijn mening uit als de situatie dat vraagt? • Hou ik wel rekening met gevoelens en opvattingen van anderen? <p>2. Reflectie op het gebied van creatief denken</p> <ul style="list-style-type: none"> • Heb ik wel doorgezet? • Heb ik wel het uiterste uit mezelf gehaald? • Heb ik wel vertrouwen in en vastgehouden aan mijn eigen normen? • Ben ik wel op zoek geweest naar nieuwe manieren van kijken, buiten gebaande paden om? <p>3. Reflectie op het gebied van zelfregulatie en zelfsturing</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ben ik me bewust van mijn eigen denken?

		<ul style="list-style-type: none"> • Heb ik een goede planning gemaakt? • Heb ik de goede bronnen en materialen gebruikt? • Ben ik goed omgegaan met feedback? • Heb ik mijn aanpak geëvalueerd?
<p>Stap 7: Te doen in de klas</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Klassenmanagement ○ Lesplanning en -organisatie 	<p>Onderdelen van de les</p>	<p>Oriëntatiefase: Brainstorm</p> <p>Suggesties voor de uitwerking:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kader schetsen en beeldvormen: 2. Nut bepalen van het traject 3. Relevantie voor de individuele leerling om deel te nemen aan dit traject <p>Uitvoeringsfase: Inventariseren, classificeren, prioriteren en keuze maken</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Schematiseren 2. Leervragenmuur 3. Plan van aanpak 4. Ouders informeren over het leerdoel <p>Suggesties voor de uitwerking:</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Kader schetsen en beeldvormen: Bekijk: https://www.youtube.com/watch?v=HEADFMEphk Achterstand inzichtelijk maken aan de leerlingen. 5. Nut bepalen van het traject Het algemene lesdoel verwoorden. 6. Relevantie voor de individuele leerling om deel te nemen aan dit traject Er worden gepersonaliseerde doelen geformuleerd door de ondersteuningsbehoeften in kaart brengen, wat willen de leerlingen leren? Dit kan een klassikale of individuele aanpak opleveren. <p>Uitvoeringsfase - inventariseren, classificeren, prioriteren en keuze maken</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Schematiseren - voorkennis activeren

		<p>Bijvoorbeeld inventariseren met een woordspin</p> <p>2. Leervragenmuur (denkstrategie classificeren)</p> <p>Leerlingen op een post-it laten noteren wat zij graag willen leren (woordspin ter ondersteuning gebruiken) en laten ophangen op de leervragenmuur. Genoemde onderwerpen terugbrengen in aantallen door te categoriseren (bijvoorbeeld door post-its bij elkaar te hangen die overlappen). Volgens worden de onderwerpen overzichtelijk onder elkaar gezet in de vorm van een prioriteitenlijst. Bij een klassikale aanpak wordt geprioriteerd door middel van het toekennen van punten (1e keuze = 3pnt, 2e keuze =2 pnt, 3e keuze = 1 pnt). Afspreken welke onderwerpen worden uitgewerkt.</p> <p>3. Plan van aanpak</p> <p>De geprioriteerde onderwerpen kunnen worden verdeeld over samenwerkingsgroepjes. Er wordt een plan gemaakt hoe de leerlingen aan het werk gaan. Hierbij wordt een gepersonaliseerd doel opgesteld. Wat willen de leerlingen zelf graag leren en hoe gaan zij kritisch naar hun eigen leerproces kijken? De uitkomsten van dit plan kunnen in een databord worden weergegeven.</p> <p>4. Ouders informeren over het leerdoel</p>
--	--	--

Lessenserie: (Titel lessenserie)		
Les 2: Bestaande kennis verbreden en verdiepen		
Stap 1: Lesinhoud	<ul style="list-style-type: none"> - Om welke inhoudelijke kennis gaat het? - Welke eindtermen worden toegepast of getoetst 	In deze les wordt kennis en vaardigheden uitgebreid en verfijnd.
Stap 2: Denkvaardigheden	<ul style="list-style-type: none"> - Welke denkvaardigheid komt hierbij aan de orde? <ul style="list-style-type: none"> o Vergelijken o Classificeren o Werken met analogieën en metaforen o Inductief en deductief redeneren o Stellingen onderbouwen o Foutenanalyse o Denken over normen en waarden 	In deze les kan een keuze gemaakt worden uit een achttal denkvaardigheden waarmee leerlingen hun kennis kunnen uitbreiden en verfijnen. Wanneer leerlingen deze vaardigheden actief inzetten bij de in de vorige les geleerde kennis, verfijnen ze die kennis en breiden ze die uit.
Stap 3: Werkvormen <ul style="list-style-type: none"> o Coöperatief leren o Presentatievormen 	<ul style="list-style-type: none"> - Welke werkvormen worden in gezet? - Wordt er gewerkt in homogene of heterogene groepen - Wat is de groepsgrootte van de samenwerkingsgroepen 	In deze stap wordt nagedacht hoe samenwerkingsopdrachten en groepssamenstellingen kunnen bijdragen aan het behalen van het lesdoel.
Stap 4: Formuleren leertaak	<ul style="list-style-type: none"> - Gaat het hier om een leerkracht- of leerlinggestuurde taak? - Welke denkschema's worden ingezet (stappenplan) 	Bij het ontwerp van een actieve leertaak wordt vooraf nagedacht over de mate van vrijheid die de leerlingen heeft bij het uitvoeren van de leertaak en een structuur die de leerling ondersteunt tijdens het werken.
Stap 5: Motivatie <ul style="list-style-type: none"> o Klassenklimaat <ul style="list-style-type: none"> • Veiligheid en acceptatie 	Wat wordt gedaan om leerlingen (zichzelf) te (laten) motiveren?	Zie toelichting les 1

<ul style="list-style-type: none"> ○ Schoolse taken en opdrachten <ul style="list-style-type: none"> • Nut van een taak inzien • Zelfvertrouwen • Verwachtingen ○ Betrokkenheid bij eigen leren <ul style="list-style-type: none"> • Leerlijnen • Leerstijlen • Kijken naar eigen leren 		
<p>Stap 6: Reflectie</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Kritisch denken ○ Creatief denken ○ Zelfsturing 	Op welke wijze wordt reflectie gestimuleerd?	Zie toelichting les 1
<p>Stap 7: Beoordeling</p>	Beoordelingscriteria vaststellen voor het reflecteren op de uitvoering van de leertaak - worden beoordelingscriteria gegeven of samen met de leerlingen opgesteld?	Samen met de leerlingen worden beoordelingscriteria opgesteld om te kunnen bepalen of de doelstelling behaald is.
<p>Stap 8: Schrijven leertaak</p> <p>Stap 9: Te doen in de klas</p>	Maken van een lesopzet - Welke activiteiten worden uitgevoerd in de klas? - Welke materialen worden ingezet? - Hoe worden de werkzaamheden georganiseerd/ gepland?	Nu alle denkstappen doorlopen zijn kan de leertaak uitgewerkt worden.

Lessenserie: (Titel lessenserie)

Les 3: Onderzoeken en toepassen van het geleerde

Stap 1: Toepassen inhoudelijk kennis	<ul style="list-style-type: none">- Welke inhoudelijke kennis gaan de leerlingen toepassen- Welke kerndoelen/ leerlijnen/ tussendoelen worden behandeld of getoetst?	Om een helder en duidelijke leertaak uit te kunnen werken wordt nagedacht over het nut en de relevantie voor de leerling aansluiten bij aanbodsdoelen.
Stap 2: Opzet betekenisvolle leertaak	<ul style="list-style-type: none">- Welke (onderzoeks)opzet wordt ingezet?<ul style="list-style-type: none">o Beslisseno Probleem oplosseno Ontwerpen/ uitvindeno Experimenteel onderzoeko Definitieonderzoeko Historisch onderzoeko Scenario-onderzoeko Systeemanalyse	In de derde les werken leerlingen aan een onderzoeksopdracht die een langere periode bestrijkt en waarbij leerlingen kennis die verworven en geïntegreerd is of verbreed en /of verdiept is, toepassen in een betekenisvolle situatie. Bij de uitwerking kan gebruik gemaakt worden van 8 onderzoeksopzetten: <ul style="list-style-type: none">o Beslissen: het ontwikkelen van criteria om te kiezen uit (ogenschijnlijk) vergelijkbare alternatieveno Problemen oplossen: een beperking of barrière slechten die je verhindert om een bepaald doel te behaleno Ontwerpen/ uitvinden: het ontwikkelen van nieuwe producten/ procedures die aan bepaalde behoeften en aan bepaalde eisen voldoen (is vaak gekoppeld aan testfase(s) en herontwerp(en))o Experimenteel onderzoek: het ontwikkelen en toetsen van hypothesen die bepaalde verschijnselen verklareno Definitieonderzoek: een precieze definitie/omschrijving construeren voor een concept (plan of opzet, ontwerp, voorstelling, opvatting of gedachten en ruwe schets) waarover (nog) geen overeenstemming bestaato Historische onderzoek: een (historische) verklaring en beschrijving construeren voor een gebeurtenis waarover geen overeenstemming of antwoord bestaato Scenario-onderzoek: een scenario construeren/opstellen voor een hypothetische gebeurtenis in verleden en toekomsto Systeemanalyse: het analyseren van delen van een systeem en de wijze waarop ze elkaar beïnvloeden, of samenhangen
Stap 3: Werkvormen o Coöperatief leren	<ul style="list-style-type: none">- Welke werkvormen, samenwerkingsvorm en presentatievorm wordt gekozen?	Zie toelichting les 2.

<ul style="list-style-type: none"> o Presentatievormen 	<ul style="list-style-type: none"> - Wordt er gewerkt in homogene of heterogene groepen - Wat is de groeps grootte van de samenwerkingsgroepen 	
<p>Stap 4: Formulering van de leertaak</p>	<p>Maak gebruik van het stappenplan bij de gekozen onderzoeksopzet.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Is deze les bedoeld voor het jonge kind of het oude kind - Welke schema hoort bij deze onderzoeksopzet? - In de werkwijze volgens deze onderzoeksopzet bekend? Of moeten (onderzoeks)vaardigheden worden aangeleerd? - Is deze leertaak leerkracht/ leerling gestuurd? 	
<p>Stap 5: Motivatie</p> <ul style="list-style-type: none"> o Klassenklimaat o Veiligheid en acceptatie o Schoolse taken en opdrachten <ul style="list-style-type: none"> • Nut van een taak inzien • Zelfvertrouwen • Verwachtingen o Betrokkenheid bij eigen leren <ul style="list-style-type: none"> • Leerlijnen • Leerstijlen • Kijken naar eigen leren 	<p>Wat wordt gedaan om leerlingen (zichzelf) te (laten) motiveren?</p>	<p>Zie toelichting les 1</p>

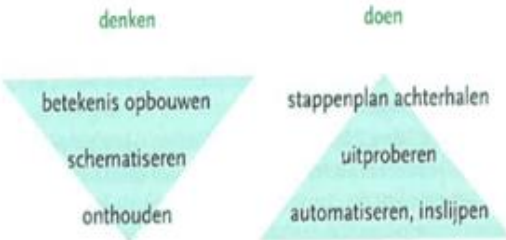
Stap 6: Beoordeling en reflectie	<ul style="list-style-type: none"> - Op welke wijze wordt reflectie gestimuleerd? - Welke beoordelingscriteria passen bij de gekozen opzet 	
Stap 7: Schrijven leertaak Stap 8: Te doen in de klas	Maken van een lesopzet <ul style="list-style-type: none"> - Welke activiteiten worden uitgevoerd in de klas? - Welke materialen worden ingezet? - Hoe worden de werkzaamheden georganiseerd/ gepland? 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Een mogelijke uitkomst van de lesmodule is een databord. In een databord worden de doelstellingen van de klas, missie van de klas en de groepsregels weergegeven. Dit kan in verschillende vormen. In de bijlage vind je een voorbeeld van een databord.

3. Uitgewerkte voorbeeldlessen

3.1 Voorbeeld uitwerking OBS 't Veld, Emmen

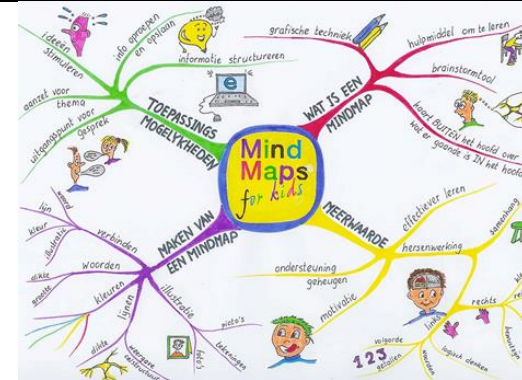
Lessenserie: Burgerschapsvorming in een sociaal veilige oefenplaats		
Les 1 Oriëntatie: Motiveren voor de leertaak en het verwerven en integreren van nieuwe kennis		
Stap 1: Doelen (eindtermen)		
Kerdoel 34 De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.	<ul style="list-style-type: none">- Wat kunnen/ begrijpen/ ervaren de leerlingen?- Bedenk een titel voor de lessenserie- Bedenk welke leerinhouden centraal staan- Welke schema's horen hierbij?- Bronnen	<ul style="list-style-type: none">- het oefenen van burgerschap, sociale integratie, empathie en leren omgaan met inspraak- leerlingen zo lang mogelijk zelfstandig te laten vergaderen zonder interventie van de leraar- leerlingen kunnen hun ondersteuningsbehoeften bij sociale veiligheid verwoorden
Kerdoel 35 De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht		<p>Geraadpleegde bronnen:</p> <ul style="list-style-type: none">- https://www.leraar24.nl/422753/klassenvergadering-groep-8-goed-voor-sociale-vorming/- https://www.slo.nl/vakportalen/vakportaal-burgerschap/- https://www.schoolenveiligheid.nl/wp-content/uploads/sites/2/2020/03/Burgerschap-op-de-basisschool-stappenplan.pdf
Kerdoel 37 De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.		
Kerdoel 54 De leerlingen leren beelden, muziek, taal, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.		<ul style="list-style-type: none">- Marzano. R & Miedema. W (2014). <i>Leren in 5 dimensies, moderne didactiek voor het primair onderwijs</i>. Van Gorcum: Assen (1e druk)

<p>Kerndoel 55 De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.</p>		
<p>Stap 2: Leerervaringen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Welke (actieve directe ervaringen of indirecte) leerervaringen worden geboden? - Rol van de leerlingen en de leraar 	<p>De klassenvergadering is een instrument dat de leraar de leerlingen meegeeft als bagage voor later, in de maatschappij. Ze leren dat je alleen iets kunt bereiken als je samen overlegt en dat je door te luisteren naar elkaar tot een gezamenlijk besluit kunt komen. De leerlingen worden door de klassenvergadering eigenaar van de verschillende onderwerpen; hun mening telt mee. Daarnaast stimuleert het hun taalontwikkeling en leren ze omgaan met weerstand.</p> <ul style="list-style-type: none"> - De vergadering vindt plaats op een gepland tijdstip en met een afgesproken duur - Er zijn wisselende rollen: de rol van voorzitter, van notulist en van tijdbewaker - Aan de hand van een agenda legt de notulist de actiepunten en besluiten vast in een actielijst - Iedere leerling kan tips en tops voor de agenda inbrengen, <p>De leraar is tijdens de klassenvergadering zowel deelnemer als begeleider. De rol van begeleider is belangrijk, want het proces en de structuur van de klassenvergaderingen hebben soms sturing nodig. Vooral als het gaat om de vaardigheden luisteren, spreken, notuleren en leidinggeven. Tijdens de klassenvergaderingen de nadruk op de ontwikkeling van deze vaardigheden:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Hoe ben je een goede luisteraar? o Hoe stel je controlevragen? o Hoe kun je iets samenvatten? o Hoe geef je uitdrukking aan je mening? o Hoe noteer je kort en bondig een afspraak? o Hoe laat je iedereen goed luisteren?

Stap 3: Declaratieve kennis of procedurele kennis	<ul style="list-style-type: none"> - Welke aanpak wordt gekozen om leerlingen te helpen om <ul style="list-style-type: none"> o Denken: Betekenis op te bouwen, te schematiseren en te onthouden (nadruk op betekenis opbouwen) o Doen: Stappenplan te achterhalen, uit te proberen en automatiseren (nadruk op automatiseren) <div style="text-align: center; margin-top: 20px;"> </div>	<p>Declaratieve kennis/ Denken: Betekenis op te bouwen, schematiseren en onthouden</p> <p>Bij schematiseren wordt uitgegaan van dualcoding, informatie die op linguïstische wijze is uitgedrukt, omzetten in non-linguïstische manieren van informatie weergeven. In deze les wordt een woordspin of mindmap ingezet voor een visueel beeld bij de lesstof, ter ondersteuning van het mentale beeld van de inhoud.</p>
Stap 4: Motivatie	<ul style="list-style-type: none"> - Wat wordt gedaan om leerlingen (zichzelf) te (laten) motiveren? <ul style="list-style-type: none"> o Klassenklimaat o Schoolse taken en opdrachten o Betrokkenheid bij eigen leren 	<p>Leerlingen letten goed letten op de non-verbale communicatie van de leraar. De deelnemers met een specifieke taak, zoals voorzitter, notulist en tijdbewaker, ontvangen graag positieve signalen van de leraar. Deze feedback is belangrijk en geeft de leerlingen zelfvertrouwen.</p>
Stap 5: Toetsen	<ul style="list-style-type: none"> - Controleren op behalen van de eindtermen - Toetsen van kennis/ inzichten/ schema's/ onthouden 	<p>Aan het einde van de les hebben alle leerlingen kunnen hun ondersteuningsbehoeften bij sociale veiligheid verwoord (bijvoorbeeld: Ik wil graag leren om vaker eerst te luisteren en dan te reageren).</p>
Stap 6: Reflectie	<p>Wat wordt gedaan om leerlingen (zichzelf) te (laten) motiveren?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kritisch denken - Creatief denken - Zelfsturing 	<p>Aan het einde van de klassenvergadering wordt er geëvalueerd en gereflecteerd. Met elkaar wordt bepaald wat goed ging en wat beter kan. Vragen die behandeld kunnen worden zijn:</p> <p>Kritisch denken</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hebben de opdracht precies en accuraat uitgevoerd? - Heb ik mijn mening helder en duidelijk verwoord?

		<ul style="list-style-type: none"> - Had ik mijn impulsiviteit in bedwang en heb ik mijn beurt afgewacht? - Heb ik rekening gehouden met gevoelens en opvattingen van anderen? <p>Creatief denken</p> <ul style="list-style-type: none"> - Heb ik wel doorgezet en heb ik het uiterste uit mezelf gehaald? - Heb ik wel vertrouwen in en vastgehouden aan mijn eigen normen? - Ben ik wel opzoek geweest naar nieuwe manieren van kijken, buiten de gebaande paden om? <p>Zelfsturing</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ben ik mijn bewust van mijn eigen denken? - Heb ik/ hebben we een goede planning/ plan van aanpak gemaakt? - Ben ik goed omgegaan met feedback?
<p>Stap 7: Te doen in de klas</p>	<p>Onderdelen van de les</p>	<p>Oriëntatiefase: Brainstorm</p> <p>7. Kader schetsen Bekijk: https://www.youtube.com/watch?v=HEADFMEphlk In deze groep is er geen achterstand opgelopen in de Coronaperiode, maar door het samenvoegen van twee groepen verdient groepsvorming en sociale veiligheid de aandacht. Dit valt onder te brengen bij burgerschapsvorming. Er kan voor gekozen worden deze stap over te slaan, aangezien er geen achterstand geconstateerd is in de groep als gevolg van het Coronavirus.</p> <p>8. Nut bepalen van het traject Het algemene lesdoel verwoorden, gezamenlijk werken aan een positief (werk)klimaat.</p> <p>9. Relevantie voor de individuele leerling om deel te nemen aan dit traject</p>

		<p>Er worden gepersonaliseerde doelen geformuleerd door de ondersteuningsbehoeften in kaart brengen, wat willen de leerlingen leren? Bijvoorbeeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ik wil graag leren om vaker eerst te luisteren en dan te reageren. - Ik wil leren om eerder mijn grenzen aan te geven. <p>Uitvoeringsfase - inventariseren, classificeren, prioriteren en keuze maken</p> <p>5. Beeldvorming omgangsnormen – Film kerstverhaal Om de voorkennis te activeren en een beeld te vormen van het onderwerp wordt het kerstverhaal bekeken: https://youtu.be/jciDU7lbnEQ. <u>Na het bekijken van het kerstverhaal wordt inhoud van het verhaal kort samengevat. Waar ging het over, welk thema valt te benoemen (moraal)?</u></p> <p>6. Schematiseren (dual coding) - mindmap sociale omgangsnormen Wat vinden de leerlingen belangrijk in omgang met elkaar? Welke omgangsnormen kennen zij vanuit de maatschappij en welke gelden binnen de school en in de klas? Welke houding en attitude hoort daarbij? Wat vraagt dit van een omgeving (denk aan regels, bewustwording, enz.)</p> <p>De leerlingen maken in groepsverband een woordspin of mindmap, waar in bovenstaande vragen worden uitgewerkt.</p>
--	--	--

7. Klassenvergadering met ik-doelenmuur (denkstrategie classificeren) – agendapunt sfeer in de groep.

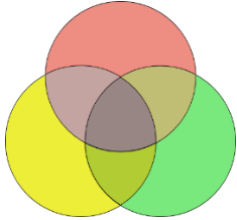
In de klassenvergadering wordt gesproken over de sfeer in de groep. Voelt iedereen zich op zijn gemak (veilig en geaccepteerd)? Wat kunnen de leerlingen bedenken om te werken aan een positieve pedagogisch klimaat/werkklimaat. De leerlingen formuleren hierbij een ik-doel waar ze deze week aan gaan werken (bijvoorbeeld: 'Ik ga elke dag hulp bieden aan een klasgenoot'). Laat de leerlingen de ik-doelen bij elkaar plakken op een centrale plek (whiteboard of groot vel papier). Categoriseer vervolgens de briefjes naar onderwerp. Welke thema's zijn hieruit te ontdekken?

8. Plan van aanpak

Welke ondersteuningsvraag hebben de leerlingen bij het creëren en onderhouden van een positieve pedagogisch klimaat/werkklimaat? Wat willen de leerlingen graag leren of met elkaar bespreekbaar maken? De onderwerpen die in de vorige stap gecategoriseerd zijn, kunnen worden geprioriteerd doormiddel van het toekennen van punten (1e keuze = 3pnt, 2e keuze = 2 pnt, 3e keuze = 1 pnt), waarna een prioriteitenlijst gemaakt kan worden. De vergadering wordt afgesloten met een afspraken en een

		<p>planning over welke onderwerpen van de prioriteitenlijst uitgewerkt en behandeld worden.</p> <p>Er wordt een plan gemaakt over de inhoud van de lessen. Samen met de leerlingen wordt invulling gegeven aan de vervolg les(sen) Er wordt besproken wat de rol van de leerlingen en de rol van de leraar hierbij is. En wat er met elkaar bereikt moet worden.</p> <p>9. Ouders informeren over het leerdoel Notulen van de vergadering met werkplanning kan met de ouders worden gedeeld.</p>
--	--	---

<p>Lessenserie: Titel lessenserie</p>		
<p>Les 2: bestaande kennis verbreden en verdiepen</p>		
<p>Stap 1: Lesinhoud</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Om welke inhoudelijke kennis gaat het? - Welke eindtermen worden toegepast of getoetst 	<ul style="list-style-type: none"> - Essentie uit een sprookje halen door samen te vatten en de hoofdgedachte te achterhalen (het moraal) - Meninge onder woorden brengen
<p>Stap 2: Denkvaardigheden</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Welke denkvaardigheid komt hierbij aan de orde? <ul style="list-style-type: none"> o Vergelijken o Classificeren o Werken met analogieën en metaforen o Inductief en deductief redeneren o Stellingen onderbouwen o Foutenanalyse o Denken over normen en waarden 	<p>In deze les worden sprookjes ingezet om omgangsnormen bespreekbaar te maken en wordt een discussie of debat gevoerd. Hierbij worden de volgende denkstrategieën ingezet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Werken met analogieën en metaforen - Denken over normen en waarden - Stellingen onderbouwen

	<ul style="list-style-type: none"> - Welke samenwerkingsvorm en presentatievorm wordt gekozen? 	In groepjes schematiseren en meningen naar voren brengen in een discussie of debat.
Stap 4: Formuleren leertaak	<ul style="list-style-type: none"> - Keuze leerkracht of leerlinggestuurde taak - Inzet stappenplan van de denkschema's 	<p>De leraar begeleidt het proces, de leerlingen construeren hun eigen plan om te werken aan een sociaal veilige leeromgeving.</p> <p>Er wordt gebruik gemaakt van een Venn-diagram om de overeenkomsten en verschillen tussen de sprookjes inzichtelijk te maken. Wat hebben de sprookjes met elkaar gemeen? (goed/kwaad, arm/rijk)</p>
Stap 5: Motivatie	<p>Wat wordt gedaan om leerlingen (zichzelf) te (laten) motiveren?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Klassenklimaat - Schoolse taken en opdrachten - Betrokkenheid bij eigen leren 	<ul style="list-style-type: none"> - Gezamenlijk omgangsregels opstellen - Leerlingen formuleren zelf wanneer zij zich prettig voelen - Gepersonaliseerde leerdoelen, vanuit de belangstelling van de leerlingen - Ondersteuning door de leerkracht bij het proces door leervaardigheden aan te leren die nodig zijn om de taak te volbrengen.
Stap 6: Reflectie	<p>Wat wordt gedaan om leerlingen (zichzelf) te (laten) motiveren?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kritisch denken - Creatief denken - Zelfsturing 	<ul style="list-style-type: none"> - Kritisch denken: In een discussie of debat worden meningen geformuleerd. De leerlingen denken hierbij na over normen en waarden en reageren op stellingen. - Creatief denken: in de les wordt een analyse gemaakt van sprookje en gezocht naar de moraal achter het verhaal. In de hele lessenreeks worden leerlingen betrokken bij het oplossen van een probleem (sfeer in de groep) en krijgen oog voor het stellen van eigen eisen. - Zelfsturing: De leerlingen stellen hun eigen doelen op en praten over manieren waarop ze die doelen kunnen nastreven. Bij het groepswork worden rollen verdeeld en er wordt feedback gegeven over het verloop van de zelfsturing door de leerlingen bij het uitvoeren van de rollen.

Zowel Stap 7: Beoordeling	Beoordelingscriteria vaststellen voor het reflecteren op de uitvoering van de leertaak	Samen met de leerlingen worden eisen opgesteld waarin in deze lessensessie gewerkt wordt. Wat willen we met elkaar bereiken en wanneer is het goed.
Stap 8: Schrijven leertaak	<ul style="list-style-type: none"> - maken van een lesopzet (activiteitenplannen, bronnen verzamelen, startactiviteit bedenken) 	<p>Sprookje opzoeken die aansluiten bij de onderwerpen uit de prioriteitenlijst. Bijvoorbeeld:</p> <p><i>De Bremer Stadsmuzikanten - De moraal van dit sprookje is: Samen ben je sterk. .</i> In dit verhaal worden 3 muzikanten overvallen door rovers. Echter door snel op elkaar te gaan staan en te doen alsof ze 1 grote tegenstander waren wisten ze de rovers te verjagen. https://www.youtube.com/watch?v=QivQgAhe3hQ</p> <p><i>Repelsteeltje – De moraal van dit sprookje is: niet liegen</i> In dit verhaal liegt de molenaar dat zijn dochter stro in goud kan laten veranderen. Hiervoor wordt zijn dochter gestraft door haar net zo lang in een torenkamertje op te sluiten totdat zij dit gedaan heeft. Als door een wonder redt Repelsteeltje haar en loopt het sprookje alsnog goed af.</p> <p><i>Indische waterlelies – het thema en moraal van dit sprookje is: Jaloezie, tevreden zijn met wat je hebt/wie je bent, genot niet overdrijven.</i> Het sprookje gaat over een heks die dansende sterrenkinderen verandert in waterlelies omdat zij jaloers is op hun schoonheid.</p> <p><i>Roodkapje - De moraal van dit sprookje is: goed luisteren naar je ouders en vooral niet iedereen vertrouwen.</i> Het sprookje gaat over een meisje met een rooskapje dat een mandje vol lekkers naar haar zieke oma gaat brengen. Ze belooft op het bospad te blijven, maar laat zich verleiden om van het bospad af te gaan.</p>
Stap 9: Te doen in de klas	<ul style="list-style-type: none"> - uitvoeren van de leertaak 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De prioriteitenlijst uit de vorige les heeft een plekje gekregen in het lokaal. Activeer de voorkennis met de leerlingen door terug te kijken op de vorige les. Dit kan bijvoorbeeld door een woordenwolk in te zetten: https://www.woordwolk.nl/ 2. Ga met de kinderen in een kring zitten en vertel dat deze les over sprookjes gaat. Stel een aantal vragen om een gesprek op te starten.

		<ul style="list-style-type: none"> - Wat een sprookje is? - Wie kent een sprookje? Laat het kind vertellen waar het sprookje over gaat. - Wie kan nog iets meer vertellen over het sprookje? - Wat is een sprookje eigenlijk? Een sprookje is vaak een kortverhaal met één onderwerp. Ze zijn vaak vanuit vroeger door de mensen doorverteld. In sprookjes zit een moraal <p>3. Op de instructietafel worden uitgeprinte sprookjes uitgestald. Elke groepje neemt een sprookje van de tafel. Het sprookje wordt gelezen en geanalyseerd. De inhoud van het sprookje wordt samengevat en de leerlingen bespreken samen welk moraal zij uit het verhaal halen. Iedere leerling doet dit eerst voor zichzelf en deelt dit vervolgens met het groepje om uiteindelijk een gezamenlijke opbrengst te hebben (bijvoorbeeld met inzet van een placemat)</p> <p>4. De gezamenlijke opbrengst van de groepjes wordt klassikaal gedeeld. Elk groepje verwoordt korte inhoud van het sprookje en benoemt het moraal.</p> <p>5. Met behulp van een Venn-diagram wordt gezocht naar overkomsten en verschillen. Wat hebben de sprookjes met elkaar gemeen en welke les kunnen de leerlingen hieruit halen?</p> <p>6. In het Venn-diagram zijn de thema's uit de sprookje overzichtelijk opgenomen. De leerlingen gaan nu bij deze thema's uitspraken (stellingen) bedenken die passen bij de omgang met elkaar in de groep. De uitspraken worden opgeschreven op strookjes papier. Er kan ook voor gekozen worden dat de groepjes stellingen bedenken bij hun uitgewerkte sprookje, waardoor er minder stellingen zijn om te bespreken.</p> <p>Voorbeeld stellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jaloezie is een gebrek aan vertrouwen, vooral zelfvertrouwen - Hebzucht is een plaag
--	--	---

De uitspraken worden verzameld in een bak. De gespreksleider haalt tijdens het debat de uitspraken uit de bak en leest ze voor.

7. Er wordt een keuze gemaakt uit een van onderstaande werkvormen waarin leerlingen een stelling onderbouwen:
 - Regeren op een stelling door te stemmen waar/ niet waar. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van stemtools zoals Socrative, Mentimeter of GoSoapBox.
 - Discussie in een viskomopstelling – de leerlingen nemen plaats in een u-vorm. Voor in de klas staan vier stoelen opgesteld waarop leerlingen plaats gaan nemen. Er wordt een stelling voorgelezen. Vervolgens gaan de vier leerlingen in gesprek over de stelling. De toehoorders maken notities om hun mening te formuleren. Als ze willen deelnemen aan het gesprek, wordt een van de zittende deelnemers aangetikt om plaats te maken. Deze staat op en neemt plaats in de U-opstelling. Het gesprek gaat verder.
 - Stelling bespreken in een binnen-buitenkring – om in een grote groep een goed beheersbare dialoog kunt faciliteren en kan veiliger aanvoelen.
 - Stellingen verdedigen of bestrijden in een debat. Start het debat met een energizer! Door bijvoorbeeld de [opwarmingsoefening 1-2-3](#) in te zetten ontstaat er een veilige en leuke sfeer in de klas waardoor leerlingen eerder durven op te staan om te spreken. Vervolgens worden stellingen besproken. Mogelijke werkvormen voor het voeren van een debat [Freeze en go](#) en [Lagerhuis](#)

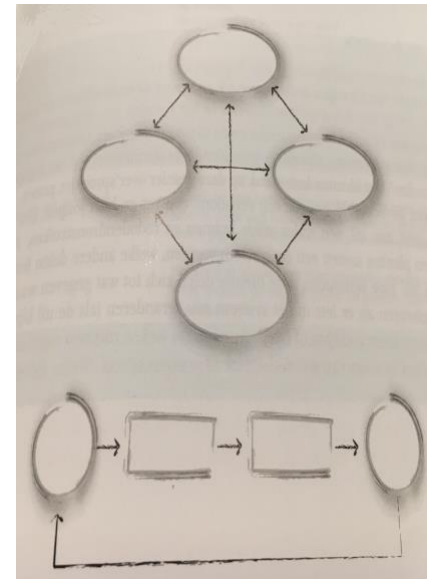
Lessenserie: Titel lessenserie		
Les 3: Onderzoeken en transfer van het geleerde		
Stap 1: Toepassen inhoudelijk kennis	<ul style="list-style-type: none"> - Welke inhoudelijke kennis gaan de leerlingen toepassen - koppelen aan kerndoelen/ leerlijnen/ tussendoelen 	
Stap 2: Opzet lange termijn (onderzoekstaak) taak	<ul style="list-style-type: none"> - keuze maken uit de (onderzoeks)opzetten <ul style="list-style-type: none"> o Beslissen o Probleem oplossen o Ontwerpen/ uitvinden o Experimenteel onderzoek o Definitieonderzoek o Historisch onderzoek o Scenario-onderzoek o Systeemanalyse 	<p>Systeemanalyse: Een systeem is een verzameling onderdelen die samen een geheel vormen. Deze delen beïnvloeden elkaar. Als een deel uitvalt, dan worden alle delen beïnvloed (bijvoorbeeld een verwarmingssysteem, het ecosysteem). Op zijn beurt is zo'n systeem weer onderdeel van een groter systeem. Elk deel van een systeem is afhankelijk van andere delen. Als een deel niet meer werkt of verandert, veranderen alle delen van het systeem mee. De delen van een systeem communiceren met elkaar. De wereld bestaat uit ontelbare systemen die allemaal met elkaar interacteren. Als leerlingen deze aanpak kunnen hanteren, zijn zij in staat complexe systemen te analyseren (zoals van een groep kinderen dat ruziet, effecten van de Coronapandemie op onze economie).</p> <p>Systeemanalyse is een hele krachtige manier van denken, waarin verschillende delen van het systeem worden geanalyseerd en bekeken op welke wijze ze elkaar beïnvloeden. Een school is een systeem, een klas en een gezin ook. Sprookjes kunnen ook behandeld worden als een systeem, waarin de link gelegd kan worden naar de realiteit (bijvoorbeeld het klaslokaal).</p>
Stap 3: Samenwerkingsvorm/ presentatievorm	<ul style="list-style-type: none"> - Welke samenwerkingsvorm en presentatievorm wordt gekozen? 	Coöperatief leren en posterpresentatie.
Stap 4: Formulering van de leertaak	Van leerkracht gestuurde taak, naar leerling gestuurde taken	Deze werkvorm zal waarschijnlijk voor de eerste keer worden ingezet. Er is daarom gekozen om de leerlingen de vaardigheden

		<p>van systeemanalyse eerst aan te bieden in een voor gestructureerde taak, waarbij</p> <ul style="list-style-type: none"> - de leerlingen informatie krijgen over een systeem, delen daarvan en de manier waarop die delen elkaar beïnvloeden - leerlingen de vraag beantwoorden 'Wat zou er gebeuren als...?' <p>Aan het einde van de opdracht wordt gevraagd wat de leerlingen geleerd hebben</p> <p>In de vervolgoopdracht kunnen de leerlingen zelf sturing geven aan dit proces door:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Een systeem aan te geven - Delen van het systeem aan te geven - Wederzijdse beïnvloeding aan te geven - Feedback te vragen op de uitvoering van de systeemanalyse
Stap 5: Motivatie	<p>Wat wordt gedaan om leerlingen (zichzelf) te (laten) motiveren?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Klassenklimaat - Schoolse taken en opdrachten - Betrokkenheid bij eigen leren 	Ruimte voor zelfsturing
Stap 6: Beoordeling en reflectie	<ul style="list-style-type: none"> - Bepalen op welke wijze reflectie wordt gestimuleerd - Beoordelingscriteria vaststellen aan de hand van het stappenplan bij de gekozen opzet 	<p>In deze les wordt op kritische en creatieve wijze gereflecteerd door te filosoferen in een Socratisch dialoog. Vragen die gesteld kunnen worden zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wat bedoel je met...? Kun je me een voorbeeld geven? (verhelderingsvragen) - Hoe weet je dat eigenlijk? Om welke redenen zeg je dat precies (vragen naar redenen en bewijzen) - Wat zou iemand zeggen die een bepaalde mening heeft? Wat is een alternatief daarvan? (vragen naar meningen en waarden daarachter) - Wat zeg je daar nu eigenlijk precies mee? Wat zou er gaan gebeuren als? (vragen naar implicaties en gevolgen)
Stap 7: Schrijven van de leertaak	<ul style="list-style-type: none"> - maken van een lesopzet 	

Stap 8: Te doen in de klas

- uitvoeren van de leertaak

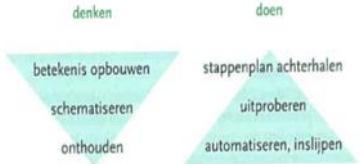
1. Oefen samen met de leerlingen een systeemanalyse: De sprookjes uit de vorige les zijn te beschouwen als een systeem. In dit voorbeeld nemen we het sprookje van Assepoester. In het sprookje vormen Assepoester, de prins, de stiefmoeder en de stiefzusters ook een systeem. Ieder heeft relaties met ieder ander. Wat zou er gebeuren als de stiefmoeder wel van Assepoester zou houden? Maak samen met de leerlingen een schema op het bord waarin de relaties zichtbaar worden gemaakt. Wat verandert er in het schema als de stiefmoeder wel van Assepoester zou houden?

2. Jullie eigen school vormt ook een systeem en maakt onderdeel uit van een groter systeem. Welke delen zijn er te benoemen (kinderen, directeur, leerkrachten, ouders, de conciërge) en op wijze beïnvloeden zij elkaar? Laat de leerlingen zelf de zin afmaken 'Wat zou er gebeuren als... (er van rol verwisseld zou worden, bijvoorbeeld die van kinderen en de ouders)?'. De leerlingen maken eerst een

		<p>schema van de bestaande situatie en bekijken wat de effecten van de verandering zijn op de andere relatie.</p> <ol style="list-style-type: none">3. Als laatste zou er een systeemanalyse gemaakt kunnen worden van de klas, over de klassenorganisatie (regels en routines) of de onderlinge relaties. Welke conclusies vallen op te maken uit de systeemanalyse? Moeten de klassenregels of routines worden bijgesteld, moeten bepaalde gespreksonderwerpen vaker aan bod komen in de les.4. Sluit de lessenserie af met een klassenvergadering. De volgende agendapunten komen in ieder geval voorbij:<ul style="list-style-type: none">- uitkomst systeemanalyse- afspraken maken over eventuele wijzigingen en de uitvoering daarvan- evalueer met elkaar het verloop van de lessenserie<p>Ter afsluiting van de lessenserie kan een socratisch dialoog gevoerd worden, klassikaal of in een binnen- en een buitenkring (reflectie in de vorm van kritisch en creatief denken).</p>5. Maak het plan of de nieuwe aanpak op creatieve wijze inzichtelijk, bijvoorbeeld op een door de leerlingen mooi vormgegeven poster die een prominente plek krijgt in het klaslokaal.6. Breng ouders op de hoogte van de uitkomst van deze lessenserie.
--	--	--

Lessenserie: Schematiseren van begrijpend leesstrategieën		
Les 1 Oriëntatie: Motiveren voor de leertaak en het verwerven en integreren van nieuwe kennis		
Stap 1: Doelen (eindtermen)	<ul style="list-style-type: none"> - Wat kunnen/ begrijpen/ ervaren de leerlingen? - Bedenk een titel voor de lessenserie - Bedenk welke leerinhouden centraal staan - Welke schema's horen hierbij? 	<p>Aan het einde van de lessensessie kunnen de kinderen een stappenplan of schema ontwerpen bij een begrijpend leesstrategie.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Kerndoel 4 De leerlingen leren informatie te achterhalen in informatieve en instructieve teksten, waaronder schema's, tabellen en digitale bronnen. ○ Kerndoel 7 De leerlingen leren informatie en meningen te vergelijken en te beoordelen in verschillende teksten. ○ Kerndoel 10 De leerlingen leren bij de doelen onder 'mondeling taalonderwijs' en 'schriftelijk taalonderwijs' strategieën te herkennen, te verwoorden, te gebruiken en te beoordelen ○ Kerndoel 12 De leerlingen verwerven een adequate woordenschat en strategieën voor het begrijpen van voor hen onbekende woorden. Onder 'woordenschat' vallen ook begrippen die het leerlingen mogelijk maken over taal te denken en te spreken
Stap 2: Leerervaringen	<ul style="list-style-type: none"> - Welke (actieve directe ervaringen of indirecte) leerervaringen worden geboden? 	Begrijpend leesstrategieën in kaart brengen

<p>Stap 3: Declaratieve kennis of procedurele kennis</p>	<p>- Welke aanpak wordt gekozen om leerlingen te helpen om</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Denken: Betekenis op te bouwen, te schematiseren en te onthouden (nadruk op betekenis opbouwen) ○ Doen: Stappenplan te achterhalen, uit te proberen en automatiseren (nadruk op automatiseren) 	<p>De leerlingen gaan de een eigen stappenplan ontwerpen.</p>
<p>Stap 4: Motivatie</p>	<p>- Wat wordt gedaan om leerlingen (zichzelf) te (laten) motiveren?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Klassenklimaat ○ Schoolse taken en opdrachten ○ Betrokkenheid bij eigen leren 	<p>Klassenklimaat</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Openlijk kunnen praten over de moeilijkheden die ervaren worden bij het begrijpend lezen (acceptatie door de klasgenoten, wederzijds begrip) ○ Regels, werkafspraken en verwachtingen helder communiceren naar de leerlingen ○ Positieve feedback en positieve omgang met niveauverschillen ○ Gelegenheid tot groepswork <p>Schoolse taken en opdrachten</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Gevoel van vertrouwen ontwikkelen ○ Aansluiten bij de beginsituatie en de belangstelling ○ aansprekende teksten, eventueel zelf gekozen ○ Keuzeruimte voor de leerlingen ○ Nut van begrijpend lezen laten zien door de échte wereld binnen te halen (waarvoor gebruik je de begrijpend leesstrategieën?) <p>Betrokkenheid bij eigen leren</p>

		<ul style="list-style-type: none"> ○ Doel verwoorden en eventueel een eigen doel laten formuleren ○ Samen eindtermen bepalen ○ Eisen stellen aan het resultaat
Stap 5: Toetsen	<ul style="list-style-type: none"> - Controleren op behalen van de eindtermen - Toetsen van kennis/ inzichten/ schema's/ onthouden 	Lijstje met beoordelingscriteria
Stap 6: Reflectie	<p>Wat wordt gedaan om leerlingen (zichzelf) te (laten) motiveren?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kritisch denken - Creatief denken - Zelfsturing 	Kinderen stimuleren te reflecteren op eigen werk in een logboek
Stap 7: Te doen in de klas	Onderdelen van de les	<p>Oriëntatiefase: Brainstorm</p> <p>10. Kader schetsen en beeldvormen: Bekijk: https://www.youtube.com/watch?v=HEADFMEphlk Achterstand inzichtelijk maken aan de leerlingen (is reeds gebeurd in kindgesprekken)</p> <p>11. Nut bepalen van het traject Uit analyse van de voorgang van de leerlingen blijkt dat begrijpend lezen achterblijft, daar wordt nu extra op ingestoken. Dit wordt kort aangehaald en besproken met de leerlingen</p> <p>12. Relevantie voor de individuele leerling om deel te nemen aan dit traject Het algemene lesdoel wordt verwoord en gepersonaliseerde doelen geformuleerd door de ondersteuningsbehoeften in kaart brengen, wat willen de leerlingen leren op het gebied van begrijpend lezen? Welk deelonderwerp verdient de aandacht? Dit kan een klassikale of individuele aanpak opleveren.</p>

		<p>Uitvoeringsfase - inventariseren, classificeren, prioriteren en keuze maken</p> <p>10. Schematiseren woordspin - voorkennis activeren Samen met de leerlingen in kaart brengen wat eronder begrijpend lezen valt aan de hand van een woordspin</p> <p>11. Leervragenmuur (denkstrategie classificeren)</p> <p>Leerlingen op een post-it laten noteren wat zij graag willen leren op het gebied van begrijpend lezen en post-it laten ophangen op de leervragenmuur (woordspin ter ondersteuning gebruiken). Genoemde onderwerpen terugbrengen in aantallen door te categoriseren naar begrijpend leesstrategieën. De onderwerpen worden overzichtelijk onder elkaar gezet in een prioriteitenlijst of door overlappende post-its bij elkaar te hangen. Bij een klassikale aanpak wordt geprioriteerd door middel van het toekennen van punten (1e keuze = 3pnt, 2e keuze =2 pnt, 3e keuze = 1 pnt). Onderling wordt vervolgens afgesproken welke onderwerpen worden uitgewerkt.</p>
--	--	---

Wat wil ik leren op
het gebied van
begrijpend lezen?

12. Plan van aanpak maken

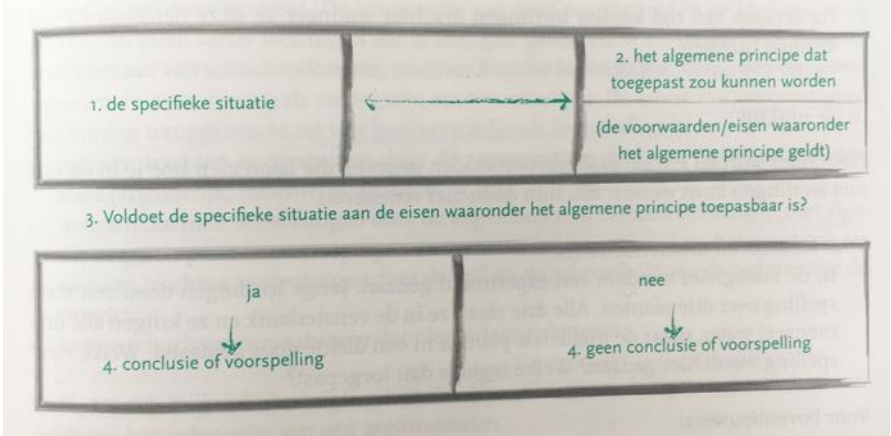
De geprioriteerde onderwerpen worden onder de samenwerkingsgroepjes verdeeld. Er wordt een plan gemaakt hoe de leerlingen informatie gaan verzamelen om uiteindelijk een stappenplan te kunnen vormgeven. Hierbij wordt een gepersonaliseerd doel opgesteld. Wat willen de leerlingen zelf graag leren en hoe gaan zij kritisch naar hun eigen leerproces kijken?

13. Ouders informeren over het leerdoel

Lessenserie: Schematiseren van begrijpend leesstrategieën

Les 2: bestaande kennis verbreden en verdiepen

Stap 1: Lesinhoud	<ul style="list-style-type: none">- Om welke inhoudelijke kennis gaat het?- Welke eindtermen worden toegepast of getoetst	Aan het einde van de lessensessie kunnen de kinderen een stappenplan of schema ontwerpen bij een begrijpend leesstrategie, door inductief en deductief te redeneren.
Stap 2: Denkvaardigheden	<ul style="list-style-type: none">- Welke denkvaardigheid komt hierbij aan de orde?<ul style="list-style-type: none">o Vergelijkeno Classificereno Werken met analogieën en metaforeno Inductief en deductief redenereno Stellingen onderbouweno Foutenanalyseo Denken over normen en waarden	<p>Inductief redeneren bij het uitwerken van een stappenplan en deductief redeneren bij het inzetten van het stappenplan (evt. foutenanalyse):</p> <ul style="list-style-type: none">- Bij inductief redeneren gaat het erom een regel te ontdekken en die conclusie goed te verwoorden. De leerlingen trekken een algemene conclusie uit verschillende specifieke waarnemingen.<ol style="list-style-type: none">1. Over welke informatie gaat het?2. Welk algemeen verband zie ik?3. Welke conclusie kan ik trekken?4. Moet ik mijn conclusie bijstellen als ik meer informatie krijg? <p>Schema inductief redeneren:</p> <ul style="list-style-type: none">- Bij deductief redeneren gaat het erom een regel toe te passen en te weten wanneer je dat wel en niet mag doen. De leerlingen trekken vanuit een algemeen principe een conclusie over een specifieke situatie.<ol style="list-style-type: none">1. Over welk onderwerp gaat het?2. Heb ik daar algemene informatie over?

		<p>3. Kan ik die algemene informatie ook nu gebruiken? Dus voldoet de situatie aan de voorwaarden?</p> <p>4. Wat weet ik nu over het onderwerp?</p> <p>Schema deductief redeneren:</p> <p>The diagram illustrates a deductive reasoning process. It starts with a box labeled '1. de specifieke situatie'. An arrow points to a second box containing '2. het algemene principe dat toegepast zou kunnen worden' and '(de voorwaarden/eisen waaronder het algemene principe geldt)'. Below this is the question '3. Voldoet de specifieke situatie aan de eisen waaronder het algemene principe toepasbaar is?'. Two arrows lead to two possible outcomes: 'ja' leading to '4. conclusie of voorspelling', and 'nee' leading to '4. geen conclusie of voorspelling'.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - Welke samenwerkingsvorm en presentatievorm wordt gekozen? 	<p>In tweetallen een stappenplan uitwerken</p>
<p>Stap 4: Formuleren leertaak</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Keuze leerkracht of leerlinggestuurde taak - Inzet stappenplan van de denkschema's 	<p>Het gaat hier om een zowel leerkracht- als leerlinggestuurde taak. De leerlingen zullen stap voor stap vertrouwd moeten raken met de stappen van inductie en deductie redeneren. De leerkracht helpt bij:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het verzamelen van informatie of het geven van regels en principes - Het opsporen van verbanden of benoemt voorwaarden waaronder de regels gelden - Het trekken van logische conclusies - Het toetsen van de conclusies bij nieuwe informatie (teksten) of beschrijft een nieuwe situatie waarbij het stappenplan kan worden ingezet,

		<p>Daarna gaan de tweetallen aan de slag met hun eigen stappenplan bij een specifieke regel/ onderwerp van begrijpend lezen. Ze doen hierbij het volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Eigen observaties/ waarnemingen - Zelf conclusies trekken <p>Schema's uit de begrijpend leesmethode en de schema's van het inductie en deductief redeneren kunnen worden inzetten</p> <p>Als alle stappenplannen klaar zijn worden ze gepresenteerd aan elkaar.</p>
Stap 5: Motivatie	<p>Wat wordt gedaan om leerlingen (zichzelf) te (laten) motiveren?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Klassenklimaat - Schoolse taken en opdrachten - Betrokkenheid bij eigen leren 	Zie les 1
Stap 6: Reflectie	<p>Wat wordt gedaan om leerlingen (zichzelf) te (laten) motiveren?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kritisch denken - Creatief denken - Zelfsturing 	Kinderen stimuleren te reflecteren op eigen werk. Bijvoorbeeld door het maken van een procesverslag
Stap 7: Beoordeling	Beoordelingscriteria vaststellen voor het reflecteren op de uitvoering van de leertaak	<p>Beoordelingscriteria: Wanneer is volgens de leerlingen een stappenplan goed bruikbaar? Vooraf beoordelingscriteria bespreken en zichtbaar ophangen. Voorbeelden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Door iedereen inzetbaar - Eenduidig en helder stappen - Weinig informatie in het stappenplan <p>Aantrekkelijk vormgegeven</p> <p>Foutenanalyse en feedback: Stappenplan van ander groepje inzetten bij een begrijpend leestaak. Peerfeedback geven.</p>
Stap 8: Schrijven leertaak	<ul style="list-style-type: none"> - maken van een lesopzet (activiteitenplannen, bronnen verzamelen, startactiviteit bedenken) 	

Stap 9: Te doen in de klas	- uitvoeren van de leertaak	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uitleg inductief redeneren 2. Gegevens verzamelen 3. Stappenplan uitwerken 4. Presentatie van eigen ontworpen stappenplan 5. Uitleg deductief redeneren 6. Stappenplan van ander groepje uitproberen 7. Foutenanalyse maken/ verbeterpunten aandragen 8. Peerfeedback geven (tip en tops) 9. Stappenplannen teruggeven en eventueel aanpassen
----------------------------	-----------------------------	--

Lessenserie: Schematiseren van begrijpend leesstrategieën

Les 3: Onderzoeken en transfer van het geleerde

Stap 1: Toepassen inhoudelijk kennis	<ul style="list-style-type: none"> - Welke inhoudelijke kennis gaan de leerlingen toepassen - koppelen aan kerndoelen/ leerlijnen/ tussendoelen 	De leerlingen passen eigen gemaakt stappenplan toe bij begrijpend leestaken.																
Stap 2: Opzet lange termijn (onderzoekstaak) taak	<ul style="list-style-type: none"> - keuze maken uit de (onderzoeks)opzetten <ul style="list-style-type: none"> o Beslissen o Probleem oplossen o Ontwerpen/ uitvinden o Experimenteel onderzoek o Definitieonderzoek o Historisch onderzoek o Scenario-onderzoek o Systeemanalyse 	<p>Beslissen welke stappenplannen daadwerkelijk ingezet gaan worden.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Welke stappenplannen zijn bruikbaar? 2. Welke criteria zijn belangrijk bij het nemen van deze beslissing (beoordelingscriteria)? 3. Hoe belangrijk is elk criterium? 4. Moeten de criteria nog worden bijgesteld? <p>Beslissing maken na het invullen van een beoordelingsformulier:</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="background-color: #cccccc;">Beoordelingsformulier</th> <th style="background-color: #cccccc;">Stappenplan 1</th> <th style="background-color: #cccccc;">Stappenplan 2</th> <th style="background-color: #cccccc;">Stappenplan 3</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Beoordelingscriteria 1</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Beoordelingscriteria 2</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Beoordelingscriteria 3</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Beoordelingsformulier	Stappenplan 1	Stappenplan 2	Stappenplan 3	Beoordelingscriteria 1				Beoordelingscriteria 2				Beoordelingscriteria 3			
Beoordelingsformulier	Stappenplan 1	Stappenplan 2	Stappenplan 3															
Beoordelingscriteria 1																		
Beoordelingscriteria 2																		
Beoordelingscriteria 3																		

Stap 3: Samenwerkingsvorm/ presentatievorm	- Welke samenwerkingsvorm en presentatievorm wordt gekozen?	In tweetallen stappenplannen van andere groepjes beoordelen. Alle stappenplannen worden opgehangen om kritisch bekeken te worden.
Stap 4: Formulering van de leertaak		De stappenplannen van de groepjes worden uitgewisseld om uitgeprobeerd te worden bij een begrijpend leesstaak. Vervolgens worden de stappenplannen opgehangen en beoordeeld op bruikbaarheid met het beoordelingsformulier. Der klas beslist welke stappenplannen in het vervolg ingezet kunnen worden bij begrijpend leestaken en wilde nog niet bruikbaar zijn.
Stap 5: Motivatie	Wat wordt gedaan om leerlingen (zichzelf) te (laten) motiveren? - Klassenklimaat - Schoolse taken en opdrachten - Betrokkenheid bij eigen leren	Zie les 1
Stap 6: Beoordeling en reflectie	- Bepalen op welke wijze reflectie wordt gestimuleerd - Beoordelingscriteria vaststellen aan de hand van het stappenplan bij de gekozen opzet	Stappenplannen beoordelingen met behulp van eigen opgestelde beoordelingscriteria uit les 2
Stap 7: Schrijven van de leertaak	- maken van een lesopzet	
Stap 8: Te doen in de klas	- uitvoeren van de leertaak	1. Stappenplannen uitproberen bij een begrijpend leestaak 2. Stappenplannen beoordelen 3. Beslissing maken - Eventueel het beste stappenplan uitkiezen als winnaar (erkenning en beloning). - Ouders kunnen ook betrokken worden door thuis te laten oefenen met de stappenplannen.

3.3. Voorbeelden Databord²

² Deze databorden zijn afkomstig van andere scholen dan de pilotscholen.

DATA BORD

'worden zoals je bedoeld bent'

Onze doelen tot
de
kerstvakantie!!!

Doelstelling begrijpend lezen
groep 8

Doelstelling spelling
werkwoorden groep 8

We doen gaardig tegen elkaar, zijn goed voor elkaar en luisteren naar elkaar!!!

We werken in stijte en samenwerken, doen we uistterend!!!

We betrekken elkaar bij alles en zijn een groep!!!

We houden ons aan de regels en braken!!!

Ping, ping, ping
met werken zijn wij de
'King'